

Estimada Bet,

Ara va de bo! M'he fet pregar, ja ho sé, i no era pas el meu propòsit inicial, però sovint se'm penja la mandra al coll, i faig salat. Fins ara, quan agafava el llapis per intentar escriure't quatre ratlles, només quatre ratlles!, sempre trobava pretextos arrugats i excuses per deixar-ho córrer. I el poc entusiasme, per què no dir-ho?: què li has d'explicar a una llicenciada en bioquímica, tan eixerida, dels penjolls d'un desventurat com jo, a qui tot li va gran? Si m'hi hagués cabussat de bon començament, quan encara eres una mocosa i no havies arreplegat tants coneixements com actualment t'embelleixen, no m'hauria fet el respecte encongidor d'ara, explicant-te les gestes, cabòries i minúcies de la meua corregidora; magnificades sense consistència en el teu caparró. No, no hi hauria vist tan pedregam, què vols que et digui. També factures de mal pagar, mai tan ben dit! Però ara compliré, m'ho he ficat al cap. La promesa que vaig fer al dolç àngel de dotze anys, que em va prendre la voluntat des del primer moment de venir a visitar-me a la residència, arriscant-se als contagis psíquics dels neulats, s'ha de complir.

—Necessitaré que em facis un resum del teu pensament i de la teua vida des del poble fins aquí. Vull el teu punt de vista, i el vull saber de primera mà, que si s'escau, i pot ser útil, potser en publicaré alguna cosa en la revista de l'institut.

—Només?

—El pare diu que s'ho val.

—Segur, si ell ho diu.

Amb la serietat i seguretat que s'acostuma a emprar en la benaurada edat irrepètible de l'adolescència. També per la influència del teu progenitor, el fidel i estimat amic de tota la vida, que encara em té col·locat a dalt del pedestal —i no me n'enderroca!—, després de tants convits com li he parat.

No ens havíem vist mai, te'n recordes?, i encara que ton pare en les visites periòdiques amb què, generosament, m'ha complimentat fins avui mateix, em parlava de tu amb la baba penjant, prometent-me que un dia et pujaria a visitar-me; la veritat és que, d'esperar-ho ardentment, més aviat no hi confiava gaire. Com vols ensenyar tanta misèria humana a una criatura que només ha vist la fisonomia del dolor des de l'altre costat del carrer... si l'ha vist?

Va ser bonica la nostra primera trobada, ara que hi penso. Et vas passar el matí recriminant-me que portava barba de tres dies i el coll de la camisa suat. Cony de nena!

—En puc confiar? M'ho escriuràs?

—T'ho prometo!

Hi vaig assentir convençut i amb ganes, pots creure'm. Però... si ja fa tant de temps! Volies ser mestra llavors, em sembla. Una *mestra-psicòloga-tot terreny*, que ja arreplegava material per amotllar al seu futur alumnat, començant per espellar un bon conill de laboratori, com era jo. Tampoc t'has cansat de reclamar-m'ho en cada carta que m'has escrit, i les vegades que has tingut la valentia de pujar a veure'm. Una mica tossuda, sí que ho ets, no t'ho sembla? T'estimo.

La cara de sac que hi posarà ton pare quan li diguis que he començat a afluir, i ja tens a les mans les primeres pàgines del tronat, passats anys i planys!

—Més valdria que es resguardés de la tramuntana i respectés una mica més la salut ficant-se la samarreta de màniga llarga que li vaig portar per Nadal, que amb el fred que fa a la muntanya, i tot el dia espitregat com si fos a ple estiu...! Escriure, escriure...; només li cal capficar-se més! Ell i els seus romanços!

Segur que ho dirà. Sense encarar ni mirar on cau, però amb la fidelitat i estimació que el caracteritza. I el zel per redreçar-me aquesta malmesa constitució que encara pretén afilerar i retornar als orígens.

No sé de què et serviran aquestes confidències, filla del meu cor, tot i que les agafaré amb interès, en consideració a la teua insistència. Però és clar, els que no hem pogut enganxar malla de continuïtat generacional, en el fons, arrosseguem més que els altres les ganes de deixar constància del nostre pas i testimoniar-ho mitjançant alguna utilitat material; ho vas entendre de seguida, menuda com eres, per temptar-me. A veure si ho pagaràs tu, amb les meues etzibades.

Imagina't si començo a escriure amb convicció que, com que t'aniré enviant "l'obra magna" a glops i sense cap regularitat —per la dèria que arrossego— he disposat documentalment davant del Sr. Ricard Malla, el meu tutor i advocat de la residència —no entenc perquè el necessitem un advocat, nosaltres, oi?— que, si em passés algun imprevist i no arribés a temps d'enviar-te el darrer material escrit que aniré guardant al calaix de la tauleta de l'habitació fins al dia d'entregar-lo a correus, encara que només siguin tres pàgines; te l'enviïn sense pretext. Sí, és clar; com a hereva escripturada, tal com t'he nomenat. I podràs comptar amb tot el que em per-

tany: llibres, pintures i les altres andròmines. Què en faràs de la vella cadira de boga, la ploma estilogràfica del pare, la calaixera de les mudes, les postals...? Ho tinc catalogat i manifestat publicament i notòriament; se'n diu així? tu ja m'entens.

Saps què en fan en aquesta casa, de les pertinences dels residents, si no les reclama algú, que és el més corrent? Doncs una xera al capdavall de l'hort, al darrere dels pavellons de l'Estrella. Ho acabo de presenciar, només fa dos dies, amb les misèries del Ton Perera. Te'n recordes del Ton Perera, aquell sòmines de pèl esborrifat i la gorra del Barça que, complimentós, et venia a besar la mà cada vegada que ens el trobàvem passejant pel jardí, quan pujaves a veure'm? Ja ha marxat, pobret.

Tenia l'afecció de col·leccionar calendaris de flors i en guardava de ben singulars. Per cap d'any, invariablement, escrivia demanant-los amb correcció refinada a tantes cases comercials com trobava a la guia telefònica. Si no eren de flors, no els volia; ja no calia que els hi enviessin. L'habitació, entre la ferum d'humanitat que el caracteritzava, ja que no tastava sabó si no era de compliment obligatori, i les parets empaperades de roses, lliris, margarides, violetes, jardins galants, etc. que carregaven l'ambient; entrar-hi, era un repte. No sé com no s'hi ofegava, ni com li ho consentien.

Veure cremar la minsa propietat del bon company, era com presenciar una execució. Feia més mal que la seua partença definitiva.

Mira, potser sí; gràcies al teu interès ningú podrà veure la foguera de les meues intimitats personals; ni els zeladors en podran fer befa, ni fer-se'n un tip de riure!

El Dr. Clos que, aparentment, controla la respiració dels malalts —és el director del centre, i l'amo, ja el coneixes— m'ha esperonat en aquest exercici que emprenc,

i diu que em servirà per agafar empenta. Precisament a mi, que si alguna cosa m'haurien d'esporgar del desgavell acreditat és aquesta facultat.

—Rentant els vidres, hi passa millor la claror.

Vols dir que entre uns i altres, no m'esteu fent el llit? Mira que les matemàtiques no casen amb les elucubracions metafísiques! Amb tot, com que en tinc ganes i temps balder, que sigui el que Déu vulgui. I en dimani el fruit pretès, com diu el Pere Salavedra, abans manaire de lleis i avui incomprès resident de difícil acomodació.

La veritat objectiva és que, després de tants anys de remenar-ho, ara no sé per on començar. Havia fet esquemes —tenia fitxes i tot!— volia seguir una línia cronològica, donant-li un tractament literari adequat, a fi de no llegar-te un nyap de mal empassar; amb pretensió i volada impròpia segurament, tota vegada que d'escriure, n'he après llegint, i en sé ben poc: quan podia, vaig mirar cap a un altre cantó...

Procuraré no caure de gaire amunt, i amb aquesta voluntat, engego. Penso que el millor és arreplegar el que ragi, perquè amb tu no he de fer pas compliments... tot i el respecte. Ja destriaràs el gra de la palla, i carrega't de paciència, que els bots sovintejaran: el portaré de la muntanya a la plana, en una sola ratlla, segur! Ja saps que si els dies s'aixequen clars, per mi plou anissets, però els que abunden, desgraciadament, són els altres. En estat d'equilibri, és clar!

Potser sí que m'anirà be de tornar a plantar els peons enderrocats. En això de les teràpies psíquiques, no saps mai el pedaç escaient i on menys esperes, sargeixes. Si és que els trets van per aquest corriol, entenem-nos.

No t'ha explicat mai el Josep, com va començar el nostre atansament? Almenys jo no recordo haver-te'n parlat. Doncs sí, hi hagué un principi entre ell i jo, i ara, si més no, en tindràs la meua versió. Començo per aquí si et sembla bé, d'acord?

Quines preferències té la voluntat! Ton pare... una mena de congre eixut i jo el gall del galliner. Ell, que trescava pels carrers del poble, de puntetes per no fer soroll, i jo tocant les esquelles; una combinació d'encendre pallers! També situa't a l'època de l'arrossegada i maleïda postguerra, que no acabava mai, ni mai més, de fer net ni aixecar el cap; enllà dels quaranta a punt de coronar. Al moment que jo, estripat i ple d'esgarrinxades, cada quinze dies —dia dalt, dia baix— compareixia a Casa de la Vila, davant del Ramon Cisquella —el jutge de pau— per defensar-me de les “injustes” denúncies dels veïns, a causa de: trencar vidres amb la pilota, fruita pispada en els horts, baralles, etc. quina mala ganya, oi? i que després d'haver-me cantat la taula de multiplicar, amb una puntada al cul m'engegava escales avall sense contemplacions...; i ton pare: pentinat com un *siete*, el primer de col·legi, escolanet de tron rere la sotana mal trossada de mossèn Rafel, servicial, callat, respectuós, educat, pulcre... No, no li tenia enveja, no; si ni el veia! A més, ell, es mirava de lluny i despectiu els jocs on jo participava, exigent i dirigint l'organització. Només a l'hora del *recreo*, a l'escola nacional, gosava formar part d'algun dels nostres equips de futbol, una mica per obligació, i cap interès. No recordo pas que mai li hagués passat una pilota; com si no fos al pati.

Un dia, els xicots de la nostra classe, ens vam passar de gruix. Algú va arrebregar del carrer una rata morta, fastigosa, i l'amagàrem al calaix de la taula del mestre; com a “deferència”! Una rata de pam i mig, ja que petitona no hauria valgut la pena.

Quin dia de neguit esperant el moment de la troballa! Ens picàvem l'ullet, ens passàvem paperets entretaules, no teníem el cap a les matemàtiques, no! Aquell home, punyeta! ni per coincidència va estirar el refotut calaix. Quan casualment fregava la nansa, el cor ens pujava a la gola de l'emoció, malgrat que ell, com si ho sabés, no ens va donar la satisfacció d'esbotzar d'inquietud i gaudir de la seua reacció

A l'endemà tampoc. I al cap de tres, o quatre dies —ja no me'n recordo!— quan ningú pensava en la rata, ja que en la canalla, les esperes intenses de vegades s'esvaeixen amb la mateixa intensitat amb què arriben, oi? la bafarada el deuria alertar. Com si algú li ho hagués xiulat a l'orella, o es recordés d'un compromís contret; d'una revolada va obrir el calaix i, tot d'una, els ulls li van saltar dels forats. Quin esgarip, el mestre! Les rates en estat de putrefacció són bastant embafadores, les coses com siguin.

Enrampat i fora de si, s'aixecà de la cadira; talment hagués tocat un fil d'alta tensió. Enfurismat, s'encarà cap a la primera taula que tenia al davant —la del Josep—, amb el regle gros enlaire, i sense contemplacions de cap mena, a la primera descàrrega ja li va obrir el cap.

—Qui? Qui ha estat el bandit? Parla!

El Josep, mut i sangonera cara avall. Li cargolava les orelles, el garrotejava a les cames i el cul; a puntades el bandejava com un ninot desballestat. Ton pare, la boca cosida.

Llavors em va pujar com una glopada de foc al cervell —on deuen pujar els rampells quan perds els estreps— i aixecant-me brunzent del seient, encarant-me de tost cap el mestre... de l'empenta descontrolada que li vaig donar, espetegarem tots dos sota la seua taula, enmig de la riallassa i cridòria general dels companys.

—Que es pensa que li dirà algú, qui ha estat? Ni ell ni ningú, que ho hem fet entre tots!

La reacció i la força bruta de l'educador van fer la resta. Puntades de peus als llocs, el regle era una tralla damunt del meu cap... fins que em va deixar sense coneixement estès a terra. Només sentia el Josep que cridava esverat:

—L'ha mort, l'ha mort!

Llibres, llibretes, tinters, llapis i taules panxa enlaire; crits d'ajut dels alumnes i esverament general a l'escola. Si s'hagués posat foc, no hauríem organitzat tanta saragata.

Inicialment em van fer fora de l'escola, és clar, que aquestes mesures s'han de prendre per allò de donar exemple i demostrar que hi ha autoritat, tot i que uns quants dies més tard ja tornava a ser dins. Què volies que en fessin de mi, sol pels carrers del poble? On m'havien d'escolaritzar, si no teníem altre centre educatiu?

Al mestre, li van receptar amb "caràcter d'urgència", els aïrets de la muntanya, d'on no va tornar, ni per recollir les cadires de casa. Fer sang als alumnes, a part d'inusual, és un delictes reprovable, per molt que de vegades s'ho mereixin, no et sembla? Quin enrenou, la punyetera rata!

Considerant que, en una comunitat petita com la nostra, les novetats més aviat ens haurien ennuegat —per això passaven de llarg— i avesats només a la marinada seca i la catxassa mal païda, un esdeveniment semblant va fer prendre partit a tothom: homes i dones, de seny i els altres. Els uns ens volien socarrimar a la plaça, que si es mira objectivament, havíem fet mèrits suficients, i els que no podien pair el mestre, que també n'hi havia més de quatre —sempre passa— ens elogiaven en excés, que tampoc n'hi havia per tant!

Tornant al venturós dia de l'enrenou escolar, immediatament després del juli que vam rebre, tant el Josep com jo mateix, "víctimes de la ira desfermada del botxí pedagog, i miserable!" la resta de professors que havien acudit a l'aldarull reclamats pels alumnes, amoïnats davant del galdós panorama que havíem organitzat entre uns i altres —i la sang!—, de la manera més considerada ens van facturar cap a casa a fi que ens cuessin les ferides testimonials.

Ton pare, que també havia rebut de valent i havia quedat fet un manyoc, va tenir la gentilesa, i la picardia!, d'acompanyar-me a casa per enfortir els arguments a presentar davant del pare; que no serviren de res, deixem-ho clar, tota vegada que sabia tan bé com jo mateix que sol no convenceria a ningú.

Efectivament, el pare, només de veurem amb la camisa a fora, la cara com el *santcristo* de l'altar de la Dolorosa i a l'hora en què havia de ser a l'escola; sense preguntar-me res, de la puntada al cul que em va clavar, vaig tocar amb la clenxa les bigues del sostre de l'entrada. Quina empenyada va agafar quan em va veure amb aquell aspecte deplorable, ell que amb mi sempre afluixava!

—Nosaltres no hem fet res; el mestre s'ha tornat boig! —explicava el Josep, intentant ser convincent, mentre jo, amb tota la barra, ajupia el cap teatralment compungit i exagerant el dolor pels cops rebuts.

—Sóc innocent, pare!

—A veure, què ha passat?

Li explicàrem la gesta fil per randa i sense amagar l'ou ni contradir-nos en absolut, tot i que amb acritud i aferrissadament; carregàrem la culpa de la desproporció al mestre desconsiderat: rata, cops i represàlia inclosa; tot al seu sac.

—Tres mesos.

El pare va dictar sentència: tres mesos. Tres mesos volia dir que, durant aquell temps no podria anar al cine els diumenges, o festes de guardar si s'esqueien, que per a mi era el pitjor càstig que llavors em podia imposar.

Tingues en compte que, de quan et parlo, i en la pleta tancada dels nostres petits nuclis de població, amb les manques de compliment i minsa gratificació festiva a què estàvem fermats, la connexió amb l'exterior la gaudíem gràcies a la projecció cinematogràfica del diumenge. Era un privilegi que esquinçava les bromades. Ens entrava a dins de casa tot el que passava en el món exterior, si tu vols, valorat avui dia, amb una carrincloneria ensucrada i sense mesura. Vosaltres heu gaudit de tants avantatges, que resulta penós només d'esmentar el nostre període; tan poca cosa, infantil, arnat, pobríssim! Si bé llavors era reconfortant, t'ho asseguro!

No sé de què es deuria sentir culpable el Josep, perquè em sembla que no sabia pas l'estratègia de la rata, on jo sí que hi havia ficat els dits; i menys tenint en compte que ell, regularment, empaitava les garses pel seu compte. A més, a casa vostra, com que a ell no l'expulsaren del col·legi, com van fer amb mi; li van passar per alt el rebombori, sense un retret. Sigui com sigui, des del primer dia de captivitat i privació cinematogràfica, em donà suport venint a fer-me companyia i compartint junts el rigorós càstig patern que m'havien imposat.

Llegíem *El Guerrero del antifaz*, que llavors era un col·leccionable de molta acceptació, el *Flash Gordon*, les novel·les del *Coyote...*; tot en llengua castellana, que no ens ensinistraven pas com ara, en la pròpia.

La mare ens deixava estar al quartet de l'entrada, que a casa utilitzàvem com a petit magatzem per guardar

els sacs de blat de la sembra de l'any, els de les ametlles esquitllades per vendre a millor preu quan fos l'hora, la bóta del vi pel consum familiar, la tenalla de l'oli... També ens donava berenar amb pa sucant amb oli, i una presa de xocolata de pedra, d'Agramunt. La circumstància, sigui com sigui, ens donà peu a conèixer-nos millor, aquesta és la veritat, i a través de la sincera relació que mantinguérem, en va sorgir la segura amistat que encara ens agermana. És allò de la comunicació, suposo.

El fura-barrina de ton pare m'ensenyà a jugar als escacs, que es portava de casa, tota vegada que nosaltres no en teníem, perquè jo només coneixia els jocs de carrer o bé els de les cartes, que aprenia espiant els homes, al cafè.

Amb les estratègies i astúcies movent les peces, m'hi va engrescar. Jo l'afilerava en els secrets del truc, mitjançant una baralla vella que havia arplegat del cafè del Capità. I també l'empenyia a jugar a pilota, a les eres del darrere del corral; ell sempre de porter-víctima, i jo de davanter-canyoner. Ell, de mític Zamora, i jo, de Samitier, que eren els antics referents dels nostres pares i de retruc els nostres, ja que llavors no estàvem tant al dia com ara del que passava enllà de les tàpies escantellades del poble.

També enraonàvem. Mai hauria imaginat que aquell caparró d'ullassos negres, brillants, impenetrables, cosits a la mica de pellerina fosca de la cara, poc sociable, fugisser de baralles... i més coses que aparentment no les veia ningú, fos portador d'un atapeïment d'idees semblant, per a mi inconcebibles; jo no tenia prou capacitat per seguir-lo. Tanta maduresa em deixava al ras; no hi arribava. De vegades em feia por i tot, perquè només teníem deu anys i ni el pare foradava tan endins. El Josep esmolava la punta de les agulles.

—Penses massa; per això no creixes.

—I tu, com que no ho fas gens, portes sempre els genolls pelats.

Érem tan diferents, et vull dir que vam encaixar a fondre. Començarem a anar junts a tot arreu, discutíem sense parar i ens enfadàvem, invariablement, cada dia matí i tarda. Esdevinguérem inseparables; talment un escombrar l'ombra: on era l'un hi trobaves l'altre.

Ell tastava, a poc a poc, l'alegria despreocupada de la meua colla d'estripats i a entrar-li una mica més de fal·lera pels jocs a l'aire lliure, mentre que a mi em començaren a picar els dubtes i a trobar gust a les preguntes, posant-ho tot en quarantena; també a quedar-me més hores a casa, llegint o empudegant el pare amb interrogants que em neguitejaven, dels quals en reclamava resposta.

—Pare, per què vas fer la guerra els uns contra els altres, si tots éreu del poble?

—Per rucs!

—I per què la va guanyar, el Franco?

—Perquè era militar, tenia disciplina i el van ajudar els alemanys.

—I per què el van ajudar els alemanys?

—Punyeta, fill!, pregunta-ho al senyor rector!

Tap i carbassa. La relació amb el Josep s'anà solidificant, lligant-se amb fermesa, com és lliguen les amistats en aquesta edat, neta i sense plecs ni recels; a prova de tota adversitat. I mai ens vam agafar en fals, mai.

La compenetració, ja t'ho he dit, arribà a ser fructífera: en mi, amb l'interès per l'estudi i agafant el tomb als llibres, mentre que el Josep és convertia en el nostre líder indiscutible, freqüentant regularment el pedagògic carrer, amb una rialla entre relaxada i agraïda. Posàvem seny, vet-ho aquí!